

Lausunto

10.04.2026

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

JHL kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

JHL:N LAUSUNTO

Pidämme opintosetelikokeilun tavoitteita lähtökohtaisesti hyvinä ja esitetyllä kokeilulla on helppo nähdä olevan monia hyviä vaikutuksia. Siirtymää toiselta asteelta korkeakouluihin on hyvä sujuvoittaa, samoin opiskelualojen kokeilu tilanteessa, jossa nuori ei ole päässyt opiskelemaan on hyvä tehdä nykyistä helpommaksi. Pidämme myös hyvänä toteuttaa tämän kaltaisia kokeiluita, jotta päätöksiä voidaan tehdä selvitettyyn tietoon pohjaten. Samalla toteutukseen liittyy monia varauksia. Yksi kokeilun kannalta keskeisimpiä tavoitteita on korkeakouluun siirtymisen nopeuttaminen. Tämän tavoitteen toteutumisen kannalta potentiaalisin ryhmä, ammatillisen toisen asteen koulutuksen käyneet, jää kuitenkin kokeilussa liian vähälle huomiolle, mikä vesittää tämän hyvän tavoitteen saavuttamista.

ESITYKSEN HYVÄT PUOLET

Kokeilulla on monia kannatettavia tavoitteita: nuorten korkeakouluun siirtymisen tukeminen, se, että nuoret voivat maksuttomasti tutustua korkeakoulujen eri koulutusaloihin ja kuormituksen vähentäminen jatko-opintoihin siirtymiseen liittyen. Kokeilun kohderyhmä, opintosetelin toteutustapa ja rajaukset on näiden tavoitteiden kannalta valittu pääosin hyvin. Opintoseteli mahdollistaa alojen kokeilemisen ja antaa tuntumaa siihen, millaista korkeakouluopiskelu on ja millaisia valmiuksia se vaatii. Pidämme erittäin hyvänä, että korkeakouluja tuetaan tarjoamaan myös opinto-ohjausta ja että siihen on varattu osa rahoituksesta.

KOKEILUN KANNALTA POTENTIAALISIN RYHMÄ JÄTETTY LIIAN VÄHÄLLE HUOMIOLLE

Kokeilun tavoitteiden kannalta merkittävin ryhmä, johon toimia kannattaisi kohdistaa on ammatillisen koulutuksen käyneet nuoret. Heitä ei huomioida kokeilussa riittävästi.

Esityksen taustatiedoista selviää, että alle 22-vuotiaista korkeakouluun hakijoista 78 % siirtyy korkeakouluihin kolmen vuoden kuluessa ensimmäisestä hausta. Olisikin hyvä miettiä tarkemmin missä määrin tätä jo hakeneiden, pääasiassa lukiotaustaisten ryhmää kannattaa huomioida ja missä määrin kannattaisi painopiste siirtää heihin, jotka eivät ole hakeneet lainkaan.

Kun ottaa huomioon, että suuri osa korkeakoulujen aloituspaikoista tulee täytettyä, on hakijoiden kesken merkittävässä määrin kyseessä nollasummapeli – nuorten kesken aloituspaikkojen jakautumista muuttamalla ei saada aikaan kovin suuria muutoksia. Keskeisin hyöty näille ryhmille voi olla se, että opiskelualan valinta vahvistuu avoimessa opintojen kokeilun jälkeen, mikä vähentäisi myöhempiä keskeyttämisistä. Merkittävin muutos saataisiinkin aikaan sillä, että vasta myöhemmällä iällä korkeakouluun hakeutuvat hakisivatkin jo aiemmin, joko suoraan toisen asteen opintojen jälkeen tai hieman sen jälkeen. Tämä vähentäisi ajan myötä vanhempien hakijoiden muodostamaa painetta, kun potentiaaliset hakeutijat olisivat hakeutuneet korkeakoulutukseen jo aiemmin. Tässä ryhmässä ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneet ovat merkittävin ryhmä.

Tähän ryhmään voisi vaikuttaa erimerkiksi kehittämällä ja resursoimalla ammatillisen toisen asteen opinto-ohjausta, jota koskevat opiskelijoiden kokemukset vaihtelevat esityksen perusteella suuresti. Jos ja kun jatko-opinnoista ei ole toisen asteen ammatillisissa opinnoissa juurikaan edes keskusteltu, olisi kyseessä melko helposti korjattava kohta järjestelmässä. Ohjauksen tulisivat kohdistua kaikkiin, ei vain heihin, jotka ovat jo muutenkin hakeutumassa tai hakeneet korkeakoulutukseen. Oikeus opintoseteliin ja sen myötä korkeakoulujen tarjoamaan ohjaukseen syntyy esitetystä kokeilusta vasta siinä vaiheessa, kun nuori on jo hakeutunut korkeakoulutukseen. Moni ammatillisen koulutuksen käynyt kaipaisi kuitenkin ohjausta jo ennen tätä, nimenomaan pohtiessaan sitä, hakisiko korkeakoulutukseen jo pian toisen asteen opintojen päätyttyä tai kyseisten opintojen

loppuvaiheessa. Suunnitellun viestinnän painopiste korkeakoulujen toteuttamana ei saavuta merkittävää osaa potentiaalisista hakijoista.

Kokeiluun käytettävän rahan suhteen ohjauksen kehittäminen nimenomaan ammatillisen toisen asteen puolella, olisi potentiaalinen, vaihtoehtoinen käyttökohde. Ammatillisen toisen asteen opintoneuvonnan merkittävä parantaminen vaikuttaisi sekä koulutustason noston että korkeakouluun siirtymisen nopeuttamisen kannalta merkittävästi.

MUITA HUOMIOITA

Näemme, että opintosetelin tukemana valittujen opintojen alavalinnalla on potentiaalia sekä tukea että haitata opintoihin siirtymisen nopeuttamista. Siirtymistä voi nopeuttaa, jos opintoseteli rohkaisee opiskelemaan avoimen opintoina potentiaalista, mutta hakijan näkökulmasta ”riskialtista” alaa, eli alaa, johon hän ei olisi ns. valmis käyttämään ensikertalaisstatustaan. Kokeilun myötä opiskelijat voivat tutustua ja innostua opiskelemaan tällaisia aloja myös tutkintokoulutuksena. Iso kysymys kuitenkin on, tapahtuuko tällaista ns. kokeilevampaa opiskelua opintosetelin tukemana.

Opintoihin siirtymisen nopeuttamisen kannalta olisi puolestaan haitallista, jos nykyistäkin useampi hakeutuu opiskelemaan hakupainealan opintoja avoimen korkeakoulun puolella. Tämä voi ”lukita” heidät alaan, johon on vaikea päästä sisään ja vain lisätä painetta, niin hakijan omaa kuin hakukohteeseen suuntautunutta, nykyisestään. Kun hakija on suorittanut jo avoimessa yliopistossa esimerkiksi oikeustieteen opintoja, voi se luoda tilanteen, jossa näitä opintoja ei haluta heittää hukkaan, vaikka pääsy tutkinto-opintoihin ei olisikaan realistista. Tätä ilmiötä olisikin kokeilussa tärkeää seurata: mitä aloja avoimessa ruvetaan opiskelemaan? Merkittävä vaikutus on myös sillä, mille aloille avoimen opintoja laajassa mittakaavassa on tarjolla.

Pidämme kokeilun laajuuden kannalta ongelmallisena, että valittu alusta, Opin-fi, ei ole vielä laajasti korkeakoulujen käytössä. Myös se, että nuoret ovat ensin tottuneet sekä tutustumaan korkeakoulujen opintotarjontaan ja hakeneet korkeakouluun Opintopolku-palvelun kautta, mutta joutuvatkin kokeilussa käyttämään toista alustaa, ei ole tarkoituksenmukaista. Onkin harmillista, jos käytännön syistä toteutus ei ole niin laajaa kuin voisi olla.

Lisätietoja:

Matti Tujula, koulutuspoliittinen asiantuntija, JHL

050 4079524

Tujula Matti
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Palm Anne
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry